

Erityisopetus 1980-luvulla Martti Hellström

Luokanopettajaliitto ajoi kaikkien ala-asteella opettavien etuja, myös erityisopettajien. 1980-luku oli monessa mielessä käännekohta myös erityisopetuksen osalta.

Erityisopetuksen juurista

Erityisopetuksen juuret ulottuvat Suomessa 1800-luvulle. Erityisopetusjärjestelmämme rajapyykkinä pidetään Porvoon kuurojen koulun perustamista vuonna 1846. 1900-luvulle tultaessa, ennen yleisen oppivelvollisuuden säätämistä suurimpiin kaupunkeihin oli perustettu vammaisten opetuksen lisäksi apukouluja, eristettyjen luokkia ja kasvatustaitoksia. Apukoulut olivat näistä tärkein muoto. Kun oppivelvollisuus säädettiin vuonna 1921, monet erityisopetusta tarvitsevista vapautettiin koulunkäynnistä

Sotien jälkeen määrällisesti keskeisimmiksi toimintamuodoiksi muodostuivat apukoulut sekä tarkkailukoulut ja -luokat. Siellä täällä käynnistettiin myös avohuolollisempaa toimintaa mm. lukuneuvoloita.

Keskeinen asiakirja erityisopetuksen asemassa ja pedagogisessa muotoutumisessa oli vuonna 1958 mietintönsä jättäneen erityisopettajain koulutuskomitean (KM 1958) mietintö. Komitean ehdotuksesta aloitettiin erityisopettajien koulutus vuonna 1959 Jyväskylän yliopistossa. Siis vasta tuolloin.

Vuodesta 1966 lähtien erityisopettajien koulutus alkoi eriytyä. Syntyi erityisopetuksen eri alueita edustavia opintosuuntia tai linjoja.

Kansakoulun aikana erityisopetus oli vähäistä.

Vuonna 1970 varauduttiin peruskouluun siirtymiseen. Tuolloin erityisopetuksen suunnittelutoimikunnan osamietinnössä esitettiin, että kaikkien oppilaiden koulunkäyntiä on harkittava ensisijaisesti yleisessä koulussa tarvittavin tukitoimenpitein (KM 1970). Tukea tarvittiin, jotta lähes koko ikäluokkaa voitiin opettaa yhdessä yhdeksän vuotta. Peruskouluun siirryttäessä tasa-arvotavoite johti osa-aikaisen erityisopetuksen suunnitelmalliseen laajentamiseen ja samalla yleisopetuksen ja erityisopetuksen välistä eroa kavennettiin. Peruskoulun myötä uutena tukimuotona tuli myös tukiopetus

Erityisopetuksen rooli koko ikäluokan koulutuksessa vahvistui peruskoulujärjestelmään siirtymisen jälkeen. 1970-luvun lopulla matalan kynnyksen tukea alettiin suunnata yhä useammalla oppilaalle. Samoihin aikoihin ryhdyttiin kouluttamaan erityisopettajia mahdollisimman monipuoliseen auttamistyöhön. Puhuttiin osa-aikaisesta erityisopetuksesta ja alettiin käyttää ns. laaja-alaisen erityisopettajan virkanimikettä.

Erityisopetuksen kehitys 1980-luvulla

1980-luvulla erityisopetus laajentui voimakkaasti määrällisesti, ja sitä muutettiin lähemmäksi yleisopetusta. Puhuttiin osa-aikaisesta erityisopetuksesta, joka määriteltiin "tavallisen opetuksen" yhteydessä erityisopettajan antamaksi

erityisopetukseksi, joka tapahtuu erillistilassa tai samanaikaisopetuksena.

Eräillä isoilla ala-asteen kouluilla kokeiltiin ylä-asteella jo 1970-luvulla käytettyä klinikkaopetusta erityisluokkien rinnalla. Siitä käytettiin myös nimeä pienryhmäopetus. Joissain kouluissa oppilaat opiskelivat 1-5 hengen ryhmissä keskimäärin 5-8 viikkoa, muutamat kauemminkin. Viikottainen opiskeluaika oli 2-12 tuntia Pääsääntöisesti opiskeltiin lukujärjestyksen mukaisia oppiaineita. Nyt sitä kokeiltiin myös isoissa ala-asteen kouluissa. Ensimmäiset koulut alkoivat perustaa omatoimisesti myös oppilahuoltoryhmiä.

Pyrkimys lähentää yleis- ja erityisopetusta näkyi vuoden 1983 koululaeissa. Peruskoululain (L 476/1983) myötä muun muassa oppivelvollisuudesta vapauttamisesta luovuttiin ja lievästi ja keskiasteisesti kehitysvammaiset tulivat perusopetuksen piiriin. Ne poistivat nimitykset apukoulu- ja tarkkailuluokka. Käyttöön otettiin mm. termit mukautettu opetus (EMU), harjaantumisopetus (EHA) ja sopeutumattomien opetus (ESY). Vuonna 1984 uudistettu peruskoululaki asetti kunnat vastuuseen myös sairaalaopetuksesta. Vuoden 1985 jälkeen koulumuotoista opetusta oli annettava myös kehitysvammaisille. Näin myös koulunkäyntiavustajapalvelut alkoivat siirtyä yleisopetukseen. Aikaisemmin erillisissä harjaantumiskouluissa olleet oppilaat ja vammaiset tulivat vuosikymmenen puolivälissä osaksi kunnallista peruskoululaitosta.

Vuoden 1984 peruskouluasetuksessa mahdollistettiin, että peruskoulun oppilaille, joilla on

lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, voitiin järjestää ensisijaisesti erityisopettajan antamaa erityisopetusta. Samalla osa-aikaisen erityisopetuksen osuus turvattiin määrämällä, että siihen tuli käyttää vähintään puolet erityisopetukseen käytetyistä tunneista (A 718/1984).

Vuoden 1985 opetussuunnitelman perusteet oli laadittu yleisopetukseen. Seuraavan vuonna 1986 julkaistiin oma peruskoulun mukautetun opetuksen opetussuunnitelma, ja sitten muut erityisopetuksen ryhmäkohtaiset opetussuunnitelmat, (esim. EKV, EHA). Uudessa opetussuunnitelmassa oli jo alkuaihe erityisoppilaisen integroinnille. Kaikkia tämä ei innostanut. Luokanopettajia huolestutti mm. kohta, jonka mukaan opettaja, joka opetti omaa luokkaansa opetussuunnitelman mukaisesti, saattoi joutua opettamaan samalla mukautetun opetussuunnitelman erityisoppilasta, ilman korvausta.

Muutoksia tuen järjestelyihin toi myös se, että myös Suomeen alkoi tulla yhä enemmän pakolaisia. Ensimmäiset 100 pakolaista olivat tulleet jo vuonna 1979. Vuonna 1989 pakolaislapsia oli jo 1600. Heitä tuli mm. Vietnamista ja Chilestä. Esimerkiksi Espoo järjesti maahanmuuttajaopetuksena perusopetukseen valmistavaa opetusta, pienryhmä-opetusta (EHY) ja S2-opetusta. Ne poikkesivat tavoitteiltaan, sisällöiltään ja menetelmiltään sekä äidinkielen että vieraan kielen opetuksesta. Lisäksi järjestettiin oman äidinkielen opetusta ja vieraan kielen ylläpito-opetusta.

KIRJALLISUUTTA

Ahtiainen, Raija, Lintuvuori, Meri, Hienonen, Ninja, Jahnukainen, Markku ja Hautamäki, Jarkko. (2017). Erityisten nimeäminen ja käsitteet perusopetuksessa – lyhyt historia ja nykytila. Helsingin yliopiston tutkimusartikkelit.

Cederström, Taina (1984). Pienryhmäopetus- helpotus opettajille. Luokanopettaja 1984(6), 16-17

Jahnukainen, Markku, Kivirauma, Joel, Laaksonen, Linda Maria Niemi, Anna-Maija & Varjo, Janne (2019). OPOTUNTEJA JA ERITYISTÄ TUKEA Ohjaus ja tuki koulutusjärjestelmässä. OMA PAIKKA HAUSSA, ss. 29-49 OMA PAIKKA HAUSSA . Gaudeamus, Oct 25, 2019

Lintuvuori, Meri, Hautamäki, Jarkko ja Jahnukainen, Markku. (2017). Perusopetuksen tuen tarjonnan muutokset 1970– 2016 – erityisopetuksesta oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Kasvatus & Aika 11(4) 2017, 4–21